

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

CARL EDVARD WITTH

FEUILLETON

CARL EDVARD WITH

14. OKTOBER 1826—13. JUNI 1898

Blandt de Universitetsprofessorer, der var Lærere for den nulevende ældre og ældste Lægegeneration, er næppe nogen bleven mindet med varmere Sympathi end *Carl With*. Vi saa som Studenter med skyldig Respekt op til *Panum*, som vi jo vidste havde et europæisk Navn, vi beundrede *F. Th. Schmidts* anatomiske Forelæsninger og Demonstrationer, men vi elskede *With*. Alene hans Ydre, hans mandige Skikkelse, hans smukke Hoved med den høje Pande og det ualmindelige Blik, der lyste af Intelligens og Velvilje, og hele hans naturlige og ligefremme Væsen maatte vinde alle. Kom man saa i nærmere Berøring med ham, erkendte man snart hans usædvanlige Egenskaber som Menneske og Læge.

Det er i Aar, d. 14de Decbr., 100 Aar siden, *With* fødtes. Forældrene, daværende Overretsassessor *Jesper Peter With* og hans begavede Hustru *Frederikke Louise, f. Mourier*, boede paa Frederiksberg, men flyttede samme Aar til Jylland, hvor Faderen blev Herredsfoged i Hatting Herred. Han blev en af Tidens førende Politikere, Stænderdeputeret, Medlem af den grundlovgivende Rigsdag, en varm Patriot og frimodig Talsmand for Frihed og navnlig for den sønderjydske Sag. *With* voksede op i en stor Kreds af muntre, smukke og for en Del ypperligt begavede Søskende, der stadig holdt godt sammen — Højesteretsassessor *Reinhard With*, Kontorchef *Peter W.* og Overretsassessor *Ludvig W.* var hans Brødre. 1847 blev *With* Student fra Randers Skole. At han, der havde faaet saa stærke patriotiske Impulser, straks gik med som frivillig 1848, er en Selvfølge, ligesom at han i Kraft af sin Uforfærdethed og sine

usædvanlige Legemskræfter blev en udmærket Soldat. Han begyndte som Kombattant, var senere Underlæge.

Efter Krigen fortsatte han Studierne og tog 1852 Embeds-eksamen. Fra 1851—54 var han Kandidat paa Almindeligt Hospital, arbejdede altsaa derinde under hele Koleraepidemien. Iøvrigt havde *With* heller ikke før den Tid ligget paa den lade Side, idet han i 1853 havde vundet Universitetets Guldmedalje for en Afhandling om Oftalmoblenorrhoe. Allerede i dette Arbejde, udført Aaret efter Eksamen, erkendte man *Withs* Evner. Dommerne, *Stein* og *Buntzen*, skrev, at Afhandlingen »giver et utvetydigt Vidnesbyrd om sin Forfatters Talent for Behandling af videnskabelige Æmner«, og de roser hans Indsigt og modne Domme. *With* fortsatte nu sin Uddannelse som Reservemedicus paa Alm. Hosp. hos den dygtige Kliniker *Mads Christensen*. En bedre Skole kunde han næppe have gennemgaaet. *Christensen* arbejdede med utrættelig Energi og Grundighed og stod ved *Fengers* Side som Medudgiver af »Hospitalmeddelelser«. *With* bevarede stor Veneration for ham og omtalte ham særligt som en fortræffelig Therapeut. Paa Alm. Hosp. udarbejdede *W.* sin Disputats: »Et Bidrag til den differentielle Diagnose af Klappesygdommene i Hjertet«. Det var ikke *Ole Bangs* men *Fengers* og *Christensens* Elev, der var Forfatter af dette Arbejde. Det var ganske i moderne Aand, fuldtud eksakt i Anlæg og Udførelse, just den eksperimentelle Fysiologi og patologiske Anatomi i Klinikens Tjeneste. I det første Afsnit om Hjertebevægelsernes Fysiologi og Lydenes og Bilydenes Dannelse viser *W.* sin skarpe Kritik og logiske Stringens ved Vurderingen af Teorierne, men han har ikke givet Bidrag ved egne Forsøg. Derpaa meddeler han en Snes anatomisk og klinisk velundersøgte Tilfælde af Klappesfejl. Han kom til Resultater, der i alt væsentligt stemmer med, hvad man nuomstunder mener, dog er Mislyden ved Mitralstenose efter hans Mening hyppigst ren systolisk, jævnligt præ-systolisk, næsten aldrig diastolisk, hvilket ogsaa passede til den modificerede Beau'ske Theori, som *With* da ansaa for den rationelleste. Bogen modtoges med megen Anerkendelse i Pressen. »Bibliotek f. Læger« slutter sin An-

meldelse saaledes: »Vi anser denne Afhandling for en af de bedste Inauguraldissertationer, der hos os i de senere Aar er fremkommen«.

Ved Forsvaret kom *With* til at vise en Side af sit Væsen, der undertiden kom stærkt frem. Prof. *Eschricht* indledede sin Opposition med nogle almindelige, for *With* ikke smigrende Betragtninger, mente navnlig af et Par urigtige Kildeangivelser at være berettiget til at drage Slutninger om Forf.s Mangel paa Paalidelighed: han brugte sikkert 2den Haands Citater. *With* protesterede, Bøgerne havde han læst, og Forvekslingerne var let forklarlige. *Eschricht* forblev skeptisk og fortsatte uden at komme ind paa Sagens Kærne. Da kom Harmen op i *With*, efter Sædvane skar han gennem Udenoms-snak og udbad sig paa en meget bestemt Maade en klar Udtalelse om, hvorvidt *E.* mente, at han løj eller ej. Dette forvirrede Professoren, der frafaldt Ordet. *Withs* Chef og Støtte, Prof. *Levy*, gav ham bagefter sin fulde Tilslutning. *With* var alle sine Dage beskeden i sin Tale og Færd, skønt han let, naar Forholdene krævede det, fandt Udtryk for en smuk Værdighed, men han lod sig ikke træde for nær of nogen, og naar han værnede sin og ligesaavel andres Ret, skete det altid fortiter in re, men ikke altid svaviter in modo.

Efter sin Reservelægetid havde *With* været Kandidat paa Fødselsstiftelsen et Aar, og intet var nu rimeligere, end at der gaves ham Lejlighed til at udvide sine Kundskaber i Udlandet. I Foraaret 1858 tiltraadte han da ogsaa ved Hjælp af Stipendier en Studierejse, der varede over 3 Aar.

Det var hans Formaal foreløbigt at studere patologisk Anatomi og Fysiologi, for hvilke Fag Tyskland havde saa udmærkede Repræsentanter, og den længste Tid opholdt han sig derfor i Würzburg, hvor han studerede patologisk Anatomi hos *Förster*, hvis Prosektor han blev. Samtidigt arbejdede han i den fremragende Kemiker *Johann Scherers* Laboratorium, hvor han bl. a. gjorde en Række Undersøgelser over Galdesyrerne og Galdefarvestoffet hos sunde og syge; de blev dog ikke bragt til Afslutning. Han søgte ikke her klinisk Ud-

dannelse; hvad han saa i den Retning, stod tilbage for, hvad han havde set hos *Christensen*.

Det næste Studium var Paris, hvor han dog kun følte sig tiltrukken af *Trousseau* til en vis Grad. Men i England fandt han Klinikere, hvis hele Tilsnit og Syn paa praktisk Lægevirksomhed vakte hans Beundring. Hos *Stokes* i Dublin, hvor han opholdt sig en Tid, lærte *With* meget. Alle *Stokes'* Arbejder var bygget paa klinisk Iagttagelse, hans Terapi var i høj Grad positiv og hans Undersøgelser yderst ædruelige, intet kunde passe bedre for *Withs* Sind.

Da han 1861 kom hjem, havde Politik og Administration erobret vor mest fremragende interne Mediciner *C. E. Fenger*, *Christensen* var konstitueret som Professor i medicinsk Klinik, men 1862 skulde der afholdes Konkurrence om Stillingen. Naturligvis var *With* selvskreven Aspirant, men foreløbig blev han Distriktslæge paa Kristianshavn og boede til en Begyndelse hos sin trofaste Ven Dr. *Michael Lund* paa Østerbro. I 1864 giftede *With* sig med *Edele Nielsen*, Datter af Pastor *Jens Nielsen*.

Ved Konkurrencen om Universitetsstillingen fik *With* 2 dygtige Medbejlere i *C. Reisz* og *Brünniche*. Der krævedes af hver en Afhandling over et opgivet Emne; den skulde foreligge trykt i Løbet af 18 Dage og forsvares mod Konkurrenterne, desuden 2 kliniske Prøver og en Sektion. *Withs* Arbejde: »Hvilke Forandringer har Læren om Krampe i den nyeste Tid undergaaet, og hvorledes have disse gjort sig gjældende i Therapeutiken« er paa 150 Sider; det viser den samme fortræffelige Disposition, Kritik og klare Fremstilling som Disputatsen, betydelig Kundskab til det fysiologiske Grundlag og maaske endnu mer til de kemiske Spørgsmaal vedrørende Uræmi, Cholæmi, Forgiftninger o. s. v. Den sidste Del bærer vistnok Mærke af Tidens Knaphed, og det indvendtes, at han havde overvurderet Terapiens Fremskridt. Nihilisme paa dette Punkt laa ikke for *With*. At han under Angrebet og Forsvaret »stod med Palmerne i Hænderne« (Ugeskr. f. L.), synes der ikke at være mindste Tvivl om. Hans Kundskaber, hans skarpe og hurtige Ræsonnement og hans temperaments-

fulde og statelige Personlighed gav ham Overtaget. Dog mentes det, at hans Præstation skæmmedes noget ved hans heftige Tone i Debatten med *Reisz*, hvorimod hans Angreb paa *Brünniche* var lige brillant i Form og Indhold. I de øvrige Prøver synes hans Overlegenhed ikke at have vist sig saa udpræget.

At *With* gik af med Sejren, fandt de fleste vistnok naturligt, han havde ganske særligt dokumenteret sine Evner i eksakt-videnskabelig Retning, hvad Tiden krævede, men Ugeskriftet fandt dog Grund til at udtale, at Afhandlingen nok kunde bringe en paa den Tanke, at »Forfatteren næppe er hjemme ved Sygesengen i den Grad som ved Skrivepulten, i Sektionssalen og i det chemiske Laboratorium« og lægger ham paa Sinde ikke at glemme, »at det er praktiske Læger, han skal uddanne«. Næppe mange Bekymringer har vist sig saa overflødige som Ugeskriftets (*Fr. Trier*).

Ingen har vist bestridt, at *With* blev den rette Mand paa den rette Plads. Han begyndte som en kundskabsrig og skarpsindig Overlæge, og han blev uomtvisteligt vor betydeligste medicinske Kliniker paa den Tid. Han satte i høj Grad sit personlige Præg paa sin Afdeling, der foretoges kun meget ringe Forandringer uden hans Ordination, hans Reservelæge fik først friere Hænder, naar han helt var indlevet i *Withs* Methode og Terapi. Paa de fleste Omraader var *With* en fortræffelig Undersøger. Han stethoskoperede udmærket og ædrueligt, navnlig var hans Hjerteundersøgelser og hele hans Vurdering af en Pt. med morbus cordis ypperlige. Man vil erindre hans Indprenten af de begyndende Insufficienssymptomer; en af de vigtigste Undersøgelser ved Hjertesygdom var Auskultation af Lungernes Basis. Ogsaa Lungernes og Pleuras Sygdomme interesserede ham meget, ligesom Thorakocentese og Empyemoperationer, hvorom han har skreven en lille Afhandling, og hans Palpation af Abdomen var baade skaansom og fin. Men efterhaanden svækkedes hans Interesse noget for de Sygdomme, hvis Behandling syntes ham at give saa ringe Resultater, saaledes Lungetuberkulosen og Centralnervesystemets Sygdomme. Det syntes ham næsten, at

Spørgsmaalet her kun blev: »hjælper Jodkalium, eller hjælper det ikke«, unægteligt en Brist hos en klinisk Lærer, selv om det var forstaaeligt hos en Praktiker. *Withs* Terapi havde en meget fast Form, og den var energisk. Han var ganske kommen ud over den terapeutiske Skepsis, der ved Aarhundredets Midte var knæsat af den yngre Wienskole. Vel »støtter Lægekunsten sig til Fysiologi og Pathologi, men den fastholder sin Selvstændighed og gaar sine egne Veje, ledet af Erfaringen og tildels uafhængig af Videnskaben« — skriver *With*; han havde ikke forgæves været hos *Stokes*. Man skulde ikke anvende for mange Medikamenter men nøje kende dem, man brugte, være uhyre forsigtig, naar man vilde prøve en ny Terapi, og lige saa varsom i sin Undersøgelse af meget angrebne Patienter. Det var efter hans Mening i Regelen en Fejl at flytte Patienter med Pneumoni, frisk Hæmoptyse o. lgn. fra Hjemmet, og det var paa hans Afdeling forbudt at lade en Pt. med Lungebetændelse sætte sig op i Sengen til Undersøgelse eller perkutere en Pt. med Hæmoptyse før 3 Uger efter dens Ophør.

Det var *Withs* Princip som Lærer at indprente det fundamentale og vise typiske Tilfælde. Han krævede en Undersøgelse af hele Patienten og en Udspørgen efter et bestemt Skema. Hans største Interesse var at undervise det ældste Hold, lære dem det, der var nødvendigt for en prakt. Læge. Han var overordentlig elskværdig mod Studenter, Sygeplejersker og alle paa Afdelingen, og den Overbærenhed, han viste paa Begynderklinikken, var ualmindelig; de unge Studenter skulde væsentligt kun følge og vide Besked med deres Patienter. Der skulde en stor Uvidenhed til at sætte ham i Mistemning. I det Hele saa han mildt paa menneskelige Svagheder, dog kunde al for stor Uforstand og Mangel paa Logik nok irritere ham. *With* holdt ikke kliniske Forelæsninger, hvilket var en Mangel ved Undervisningen, som hans Efterfølger afhjalp, men det kostede jo en Del Sengepladser. Om han med sit sprøde Organ og sin lidt springende og ofte for hurtige Tale var bleven en god Docent i denne Retning, er dog lidt tvivlsomt, maaske vilde hans Distraktion, der

altid er bleven overdreven, og som ikke skadede hans Overlægevirksomhed, her have vist sig uheldig.

Det var jo Afdelingens faste Læger, især de lidt mere modne, der havde størst Udbytte af hans Paavirkning. Direkte Belæring meddelte han sjældnere, men var altid rede til at diskutere, og det var umuligt ikke at lære noget af hans usædvanlige common sense og konsekvente Behandling.

Han kom altid hurtigt til Sagens Kærne i ethvert Spørgsmaal, og var der blot lidt mistænkeligt ved Tilfældet — og paa det Punkt havde han en meget fin Næse —, forstod han at eksspektere paa den mest betryggende Maade; men havde han taget sit Parti, var der ingen Vaklen i Ordinationerne.

En mere human Behandling end *Withs* kunde ikke tænkes. Hospitalet var til for Patienternes Skyld, det gjaldt om at kurere dem meget mere end om at studere Sygdomme. Kunde man ikke helbrede, kunde man dog oftest lindre Smerter, og hans Omhu for de mest lidende var rørende. Sætningen: »parfois guerir souvent soulager, toujours consoler« kunde være skrevet af ham.

Det blev til Fordøjelsesorganernes Patologi og Therapi, *With* kom til at give de betydeligste Bidrag, men foruden paa sit bekendte særlige Omraade var han ogsaa forud for sin Samtid, f. Eks. i Colitens Behandling, og meget interesseret i Leverens Patologi, tænkte engang paa at samle Materiale til et Arbejde herfra. Naar *With* ikke fik skrevet mere, var det næppe — som *Julius Petersen* siger —, fordi »han viste liden Tilbøjelighed til at sidde ved Skrivebordet«, han kunde simpelthen ikke overkomme mere Arbejde. Kl. 8 holdt han Klinik med de ældre, Kl. 9 med de yngste, saa gennemgik han hver Dag hele Afdelingen og svigtede ikke paa Sektionsstuen. Efter en hastig Frokost kom Konsultationen, og Kl. 2 holdt Drosken der, den kørte ham rundt i Familiepraksis i adskillige Timer, saa var der Universitetsarbejdet og hveranden Aften Stuegang. Der blev i det egentlige Semester ikke megen Tid til Familieliv og til videnskabeligt Arbejde.

With havde været Overlæge i 17 Aar, før hans Arbejde om »Peritonitis appendicularis« saa Lyset (1879 i Festskriftet ved

Universitetets 400 Aars Jubilæum). Han havde længe beskæftiget sig med Emnet, og i 1868 havde hans Reservelæge, *Lars Toft*, skrevet en Disputats derom; den repræsenterer naturligvis *Withs* Anskuelse, og den giver selvstændige Bidrag til Anatomien og Patogenesen. At gennemgaa *Withs* Forhold til hele Appendicitisspørgsmaalet lader sig ikke gøre indenfor denne Ramme; men da den yngre Generation vistnok anser hans Fortjeneste af Spørgsmaalet for bestaaende i, at han indførte en ganske overdreven Opiumsterapi, der havde en tvivlsom Berettigelse, og som nærmest blev en »Klods om Benet« paa den rationelle Appendektomi, skal Spørgsmaalet berøres.

Perforationen af processus append. opfattedes tidligere som en ret sjælden Lidelse, foraarsaget af Tarmsten eller fremmede Legemer og givende en universel Peritonitis. De Symptomer, den forudgaaende Betændelse gav, gik op i Sygdomsbegrebet Perityflitis, der nærmest blev en Fællesbetegnelse for alle betændelsesagtige Sygdomme i højre fossa ilica af tvivlsom Oprindelse. Den primære Perityflitis, den ulcerøse og den stercorale Tyflitis leverede Hovedkontingentet. Før Perforationen kunde man ikke diagnostisere Appendikslidelsen, det var den almindelige Mening, og det var ogsaa *Withs*, som det fremgaar af *Tofts* Arbejde. Nu viser *With* i 1879, at det er Appendikslidelserne, der leverer Hovedkontingentet til det bekendte Symptomkompleks; om andre har gjort det lige saa godt, maa staa hen. Dernæst naar han — ikke ved teoretiske Spekulationer, men ved Analyse af sit eget Materiale (30 Sygehistorier) til det Resultat, at »det er en stor Uret at proklamere, at Ulceration af proc. verm. ikke kan diagnostiseres før efter sket Perforation«, skønt man ellers ansaa dette for fastslaaet. Dette vil man næppe finde hævdet og dokumenteret saaledes andetsteds, og hvilken enorm Betydning har ikke den Dag idag den tidlige Diagnose. Herhjemme var den ukendt. Det var ikke fremmed Lærdom, *With* ønskede at anbefale sine danske Kolleger, han vilde selv føre Beviset for dem. Hans Behandling: Absolut Ro, Undgaaen af alle Afføringsmidler — ogsaa Clysmata, samt Opium i store Doser

var den konsekventeste og dristigste Form for den Terapi, *Volz* i 1846 havde anbefalet, og som *Bamberger*, *Lebert* og *Withs* gamle Ven fra Würzburgdagene, *Biermer* m. fl. havde sluttet sig til. Oprindeligt havde *With* ikke fulgt den helt; gennem egne Erfaringer var han naaet til den. Han haabede ved den ofte at kunne forhindre Perforation, næsten altid at kunne afgrænse Peritoniten ved Adhærencedannelse. I 1884, ved den internationale Lægekongres i København, tog han Spørgsmaalet op igen, og i 1889 uddybede han det, gav en smuk historisk Indledning og meddelte sine Resultater. For første Gang var han — Aaret før — bleven støttet herhjemme ved *Fløystrops* Arbejde. I 1866—79 havde Dødeligheden paa *W.'s* Afdeling været 40 pCt., 79—84 var den 16 pCt., de sidste 4 Aar godt 11, den sank senere yderligere. Ifølge *Fløystrup* var den paa Kommunehospitalets 3die Afd. de sidste 4 Aar før 1879 32 pCt., efter den Tid 10—11 pCt. ∅: efter *Withs* Arbejde. I *Matterstocks* store Samlestistik fra 1880 var den 30 pCt.

Enhver fordomsfri Læge vil indrømme, at med den kirurgiske Teknik, man nu i adskillige Aar har raadet over, maatte Opiumsbehandlingen vige for den tidlige Appendektomi; men vil virkelig nogen anse det for Tegn paa stædig Konservatisme, at *With* ikke betragtede Tiden dertil for at være inde saa tidligt, som mange Kirurger, og gav de første Aars operative Resultater ham ikke Ret. I Nekrologen i »Bibl. f. Læger« hedder det, at *W.* særlig fordømte den tidlige Operation. Men i hans Arbejde fra 1889 (P. 111) staar der, efter en Kritik af de herhjemme sent opererede Ptt., der var uheldigt medicinsk behandlet: »En anden Sag var det, om Kirurgerne ved Begyndelsen af enhver Perforation af pr. v. [∅: tidligt, *W.'s* Ulcerationsstadium] øjeblikkeligt vilde skære ind og underbinde og excidere o. s. v.« *W.* har haft den Skæbne ofte at blive daarligt læst.

Hvorom alting er: Vendepunktet for Appendicitetens Prognose her i Landet ligger ikke ved Appendektomiens Indførelse, men i 1879.

Withs 2det større Arbejde: »Om Mavesaarets kliniske For-

mer, dets Diagnose og Behandling« er fra 1881. Det er selvstændigt og indgaaende, og det gjorde utvivlsomt Nytte dels ved at give Bidrag til det kliniske Billede, dels ved at vise, at Sygdommens Omraade var meget større, end man sædvanligt antog, og endelig ved at advare mod den misbrugte Diagnose: nervøs Cardialgi. Men en sikker Diagnostik kunde, selv ved en skarpere Analyse af Symptomerne, ikke opbygges ved den den Gang gængse Undersøgelse alene, der maatte en komplet Funktionsprøve og Røntgen til.

I over 30 Aar udførte *With* sit store Arbejde som Professor og Overlæge med uforandret Pligttroskab. Han sagde en Gang til Klinikisterne, da de stod ved en Appendicitis-Pt.: »Jeg beder Dem vaagne op, selv om De er nok saa uoplagte, naar De staar overfor et saadant Tilfælde«. Selv kom han straks i Aande, hvor træt han saa var, naar han kom til en vanskelig Patient, men hans Undervisning blev efterhaanden mindre frisk.

Omkring 1894 begyndte Kræfterne at svigte, der kom Symptomer paa en kronisk Nefritis med angina pectoris-Anfald, og 1896 maatte *With* holde op med al Virksomhed. Hans Kraft var brudt, og en ny Periode i Videnskaben var inde. De 2 sidste Aar var drøje, men han observerede med stor Sindsro sin Tilstand og stillede resigneret Prognosen, »kunde dog nok ønske at opleve den næste europæiske Krig«.

I 1896 havde hans Elever ladet modellere en Buste af ham, den er efter hans Hustrus Død opstillet paa Rigshospitalet og giver et godt Billede af ham som gammel.

D. 13de Juni 1898 indtraf hans Død. Vi har kun haft yderst faa Klinikere af hans Rang og næppe nogen noblere og mere helstøbt Lægeskikkelse.

Fr. Lützhøft.

DIS-Danmark

